

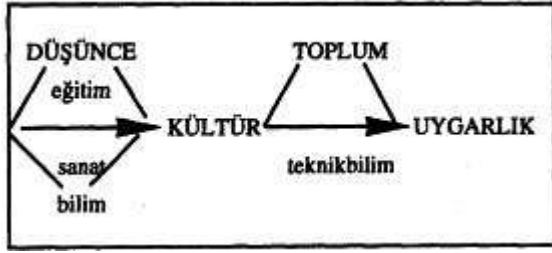
YABANCI DİLDE EĞİTİM VE BİLİM DİLİ OLARAK TÜRKÇE*

Nadiye SARITOSUN

Türk Dili Öğretim Elemanı İTÜ Dil ve İnkılap Tarihi Bölümü

TOPLUMSAL KURUMLAR VE DİL

Aile, eğitim, bilim, iletişim, devlet, din, dil... bir toplumun sosyal kurumlarıdır. Tüm toplumlarda gözlenen ve her toplumda benzer ya da çok farklı özellikler gösteren bu sosyal kurumların tümü toplumsal kültürü ve kimliği oluşturur. Tüm bu sosyal kurumlar içinde dilin pek önemli bir yeri ve görevi vardır. Çünkü dil, bunlar arasındaki iletişimi ve etkileşimi sağlayan bir sosyal kurum ve tüm toplumun yaşamını, geleneklerini ve bilimini nesilden nesile taşıyan bir araçtır. Ancak dil aracılığı ile bütün bilgiler, deneyler aktarılabilir; ayrıca mühendislik, mimarlık, ekonomi, tıp, uzay... tüm bilim dallarında bilimsel düşüncenin taşıyıcısı da dildir. Aslında hepsinin kökeninde tek olgu dildir; zaten tüm bilimler ve teknikbilim de insan zihninin düşünürülüğünden kaynaklanmıştır ve insanı düşündüren, bu aşamaya getiren de kullandığı dildir. Bu noktada, "insanoğlu düşündüğü için mi konuşmuş; yoksa konuştuğu için mi düşünmüştür?" sorusu akla gelebilir. Ancak hangisi olursa olsun, sonuçta; dil, düşünce, eğitim, bilim, teknikbilim, kültür ve uygarlık birbirini izleyen, birbirini yaratan ve geliştiren zincirin birer halkaları, piramidin birer taşı gibidir. İnsanlık tarihinde kimi ulusların anadilleri ve düşünceleri ile yarattıkları yüksek kapsamlı kültürler "uygarlık" diye anılıyor: Doğu uygarlığı, Batı uygarlığı, Avrupa uygarlığı, çağdaş uygarlık gibi.

BİLİM DİLİNDEKİ İLETİŞİM KATMANLARI VE EĞİTİM DİLİ

Bilim dili en genel anlamda bilimi oluşturan veri ve bilgileri, sözlü ve yazılı olarak başkalarına aktarmak için kullanılan, bilim dalları ile ilgili özel kavramları taşıyan sözcük ve terimlerden oluşan dildir. Yani bilim adamından bilim adamına, bilim adamından uygulayıcı uzmana bilgi iletişimini sağlar. Ama çağdaş anlamda bilimsel çalışma, sadece yeni buluşlarla ilgilenme çalışmalarını değil, bilimin halk kitlelerine iletilmesi ve toplumsal yaşamla bütünleştirilmesi için yapılan eğitim ve öğretim çalışmalarını da kapsar. Doğal olarak bu durumda bilim adamından öğrenciye ve bilim adamından halka bilgi iletişimi de söz konusudur. Bilim dilindeki bu iletişim katmanlarını ilk ikisinde, benzer bilgi birikimine sahip kişiler arasında iletişim söz konusu olduğundan bilim dili büyük önem kazanır. Bilim dili ulusal dilin bir parçası olarak görülmeyip yabancı dillere dayandırılmışsa, bilim adamı ile öğrencisi ve halk arasında iletişim kurmak çok zorlaşacaktır. Bu arada eğitimde, özellikle üniversite eğitiminde belli bir standardın korunması ve en son gelişmelerin, bilimsel çalışmaların gecikmesiz olarak izlenebilmesi de ön koşuldur. İşte bir ülkede eğitimin yabancı dillere dayalı olmasının nedeni de bu noktada ortaya çıkar. Çünkü bir ulusun, çağdaş araştırmaların verilerini ve bulgularını kesintisiz olarak yayınlayabilmesi ve eğitimde uygulayabilmesi için, anadilinin bütünlüğünü ve tutarlılığını bozmadan bir bilim dili oluşturmuş olması gerekir. Hatta bilim dilinin, günümüzdeki bilim ve teknikbilim hızına paralel olarak her bilim dalında titiz ve sürekli bir çalışma şeklinde hızla yürütülmesi ve varlığını sürdürmesi şarttır. Gelişmekte olan pek çok ülke, bu çok emek ve büyük özveri isteyen bilim dilini oluşturma çalışmasının üzerinde durmadıkları ya da üstesinden gelemedikleri için dil, düşünce, eğitim, bilim, teknikbilim arasındaki o birbirini sürekli besleyen ve geliştiren etkileşimi göz ardı ederek sorunu, yükseköğretimi yabancı bir dilde yaparak çözüme giderler. Hatta uygarlığı bir an önce edere kazanma, o düşünce sistemine ulaşma ve zaman yitirmeme çabası ile ilkokuldan başlayarak bir yabancı dilde eğitim vermek de bu yanılığın bir sonucudur. Bu arada dillerini bilimsel gelişme hızına uyduRAMAYAN, yani bilim dilini oluşturmamayan kimi ülkeler de bazen standartı düşürmeyi göze alarak ulusal dillerini yüksek öğretim dili olarak kullanmayı yeğlerler. Her ikisi de kısır bir döngü yaratacak olan bu uygulamaların kökeninde ulusal dilin bilim ve eğitim dili olarak işlenip geliştirilmemiş olması yatar. İşte bir ülke için, anadilinin bilim ve eğitim dili olarak işlenip geliştirilmemiş olması bu denli önemli bir ulusal sorun yaratır.

UYGARLIK EVRENSEL, KÜLTÜR ULUSALDIR

Biliminin etkinliği ilke olarak ulusal değil, evrenselidir. Çünkü bilim yoluyla üretilen bilgiler, ulusal sınırları aşarak

tüm dünyaya yayılabilir ve bazı dillerin dolayısıyla kültürlerin yarattığı uygarlıklar tüm dünyanın malı olabilir. Yani bir ulusun, kendi gereksinimi için, anadiliyle ürettiği ve kültürünün bir parçası olan bilim ve teknikbilim öbür uluslarca da kullanılır. İşte bundan dolayı, "Bilim dili evrenselidir" diye düşünülebilir. Buradan yola çıkılarak, "Bilimsel sözcükler ve terimler uluslararasıdır, aynen alınıp kullanılmalıdır, bunlar Türkçeleştirilemez" kanısı ne yazık ki toplumumuzda yaygındır ama bu durum hiç de öyle değildir; çünkü alınması gereken bilimin sonuçlarıdır, kavramlarıdır; yabancı dillerdeki sesler ve sözcükler değil. Fakat uygarlaşma aşamasında, kendi kültürel değerlerinin ve yaratıcı kaynaklarının bilincinde olmayan bazı uluslar yabancı kültürlerle, teknikbilimle karşılaştıklarında, bunlardan aldıklarını kendi kültürleri dilleri ve düşünce sistemleri içinde özümsemek gereğini duymazlar. Başka bir deyişle dışarıdan aldıkları kavramları, ana dillerinin kavramları dizgesi içinde yeniden yaratmaz, aynen kullanırlar; böylece bilim dilleri oluşamaz. Giderek yabancı seslerden oluşan sözcükler, kurallar, kavramlar, diller ve kültürler o topluma yerleşir. Biraz önce de belirtildiği gibi yabancı dile dayalı eğitim yapmak da bu yanılmanın doğal bir sonucudur. Ama çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkmak yada uygarlığı yakalayabilmek için, bir toplumun kendi kimliğinden vazgeçmesi gerekmez. Yeryüzünde bu şekilde başarı kazanmış bir ulus yoktur. Aksine başarı kazanmış ulusların tümü, kendi kimliğini ve ulusal değerlerini tanıyıp, uygarlık yolunda gelişmenin gerektirdiği değişiklikleri anadillerine dayanarak gerçekleştirmişlerdir. Atatürk'ün de deyişiyse "Uygarlığı kültürden ayırmak güçtür ve gereksizdir." Çünkü uygarlık evrensel, kültür ulusaldir; kavramlar evrensel, sözcükler ulusaldir. Computer, hormon, plasman, integral, folklor, ithalat, antitiriz sözcükleri; bilgisayar, içsalgı, yatırım, tümlev, halk bilimi, dışalım donmaönler sözcüklerinden daha bilimsel değildir. Bilimsel alanlarda kullanılan, sözcük ve terimlerden oluşan bilim dili, ayrı bir dil olmayıp o toplumdaki ulusal dilin bir bölümüdür ve böyle algılanmalıdır.

Hangisi Daha Bilimsel?

ciritere : ölçüt input : girdi

konjenital : doğuştan plasman : yatırım

donneur : verici izolator : yalıtkan

hormon : içsalgı jeneratör : üreteç

output : çıktı integral : tümlev

hidrosfer :suküre network : ağ

mukavemet : direnme mukavemet : direnme

empirme : baskı empirme : baskı

oşinografi : denizbilimi metro : ulaşım

transportation netvvork : ulaşım ağı

Computer

Yugoslavya..... racuner

Arapça..... hasip

Fransızca..... ordinateur

İtalyanca..... calculatore

Japonca..... denshi keisanki

İsrailce..... mahsev

ispanyolca..... ordenador

Türkçe..... bilgisayar

Telefon

Almanca : fernsprecher (uzak konuşan)

Çince : dien hua ci (elektrik konuşmak cihaz)

Televizyon

Almanca : fernseher (uzak gören)

Çince : dien sı ci (elektrik görmek cihaz)

Bir kavramı mantık örgüsü içinde hiçbir noktada boşluk duymadan kavrayabilmek üretkenliği yaratır. Çünkü kullanılan dilin mantığı, kullanılan mantığından çok ufak bir noktada bile ayrılrsa, o kavramda, kavram alanında ve onunla ilgili çağrışım alanında boşluk olur, dolayısıyla düşüncede kopukluk görülür yada düşünce hiç oluşamaz. Zaten yabancı seslerden oluşan sözcükler, anadilimizdeki sesler gibi daha önceden zihnimizdeki bilgisayara pirlenmediği için, o kavramı tanısak bile, zihnimizdeki bilgisayarda bir dosya açılmaz. Doğa parçası aynıdır; ama bir Türk için "deniz", bir İngiliz için "see", bir Arap ve İranlı için şifre "bahr" ve "derya"dır. Tıpkı "taş, stone, hacer, esved" gibi. Bu durum toplumdaki her birey için söz konusudur. "Fizibilite raporu" dersiniz, bunun ne demeye geldiğini çoğu birey anlamaz; ama "olabilirlik yada uygulanabilirlik raporu" dersiniz, bunun ne demeye geldiğini bu toplumda yaşayan ve bu dili kullanan her birey anlayacaktır. Zaten bilim ve teknikbilimle uğraşan, bunların eğitimini veren ve bu alanda ilerlemek isteyen hiçbir ulusa anadili engel teşkil etmez. Özellikle dil düşünce arasındaki o bitmez tükenmez ilişkiden dolayı, anlama, yaratma, zihindeki belirginliği ve açık seçikliği sağlama ancak anadili ile gerçekleşir. Anadili ile eğitim gören öğrencilerin yaratıcılık yeteneği gelişeceğinden her kuşak kendinden öncekini rahatlıkla ve doğallıkla aşar. Böylece teknik bilgi birikimi gelişir. Başka kültürlerin gereksinimi ve ürünü olan teknikbilimin sonuçlarını halk yığınlarına indirgemek ve iletmek de kolaylaşır. Kısacası teknikbilimin halka ulaşan sonuçları başkasından görüp ödünç aldığımız nesnelere gibi eğreti durmaz. Çünkü teknikbilimin erdemi, doğanın gizlerini çözümlenip doğayı insanın denetimine sokması ve bilimsel düşünceyi olanaklı kılmasından kaynaklanır. Yani tüm çabalar toplum için, halk içindir; bilimin kullanıcıları halktır. Yabancı bir dilde ulaşılan bilimden halk nasıl yararlanır? Yabancı bir dilde yapılan teknikbilim eğitiminden öğrenci nasıl yararlanır? Bu eğitimi veren, bilim ve teknikbilim üreten, asıl kaynak olan üniversiteler de fildişinden kuleler değil, bu toplumun bilim ve eğitim yuvalarıdır.

GEÇMİŞTE BİLİM VE EĞİTİM DİLİ

Türkler tarihleri boyunca çeşitli kültürlerle karşılaşmışlar, zaman zaman kendi kültürlerini ve kültürlerinin bir parçası olan dillerini dışlayacak kadar öbür kültürlerden etkilenmişlerdir. Selçuklu döneminden başlayarak Osmanlılarda son sekline ulaşan Osmanlıca gibi yapay bir dilin oluşmasının nedeni, sadece o dönemlerde yöneldiğimiz kültürlere duyulan hayranlıktan kaynaklanmaz. Nedenlerden biri de gelişen bir toplumun gereksinime duyduğu kavramları dilini işletmeden Arapça ve Farsça'dan olduğu gibi alması; ayrıca bu dillerin kurallarını da benimsemesidir. Medresede yabancı dille eğitim gören Osmanlı aydını ile halk arasında, yüzyıllar süresinde bir uçurumun doğması da doğaldır. Benzer bir durumu yeniden yaşamamak için ülkemizdeki bilim dilinin ciddi bir şekilde gözden geçirilmesinde yarar vardır. Çünkü günümüzde, Türkiye Türkçesinde bazı bilim dallarının dilindeki yabancı sözcük oranı, Osmanlıca'yı bile çoktan aşmış geride bırakmış durumdadır. Bu görüşleri 13. yüzyıldan günümüze "makina" ile ilgili metinlerle örneklemek olanaksızdır. Ama tıp biliminin dilinden sunulacak örnekler 13. yüzyıldan bu yana bilim dili konusundaki tutumumuza açıklık getirebilir.

"Müsevvid-i beyaz ve ahkar-ı ibad İsha bin Murad Aslehallahü şanehu diledi ki, bu illerde bulunur ve dahi Türk dilinde adı bilinür edviye-i müfredeyi cem'idüp bu beyaz içinde sevada getüre. Mizacıdan, hassasiyetinden ve menfaatından ve ishal-ı zarandan ditince serheyleye. Ta ki kalan dillerde bir nice kişilere asanrak ola." (İshak bin Murad, Havas-ı Edviye, 1389).

"Bilgil ve agah ol kim, beşer zaif ve harab olup zahmete müptela olduğu a'zayı reislere zaaf hasil olmak ve elem irişmeklikten olur. Ve kaçan kim a'zayı reisleri kavi kılarlar. Edviye ve birle ilaç birle perhiz birle; cevahir, cemi-i eskamdan ve emrazdan emin ola, ta ecele değün. Ve lıkin ecele mani' yok. Anunçün kim la mania li atahi ve la radde li kazaihıdır." (Nasirü'd-din Tusi'den çevrilmiş, Bah-name-i Sahi adlı eserden, 15. yüzyıl)

"Zatü'l cenb daül cenb ma'nasınadır veca'ül-cenb dahi dirler. Lisan-ı Türkıde yan ağrısı dinmekle ina'ruiur ve mezkurdur. Ve zeban-ı Farasıde derd-i pehlu tesmiyesiyle meşhurdur. Ve Yunanyian ıstılahlarından Ploritıs ve Ploritıkos dahi tesmiye ider-ler. Bu bir verem-i hardır ki nevahı-i sadrun batınında olan adalatın veya gışa-ı müstebtanü'l-adla'ında, yahud sadrun dahilinde olan hicabda veya alat-ı nefes ve alat-ı ıgıdayıyenün mabeyninde olan hicab-ı hacizden hadis olur. Ve eğer ol verem-i har, sadrun haricinde olan adalatda ve yahud gışa-ı muhallelü'l-adla'da hadis olur. Zatü'l-cenb-i kazib ve zatü'l-cenb-i gayr-i halis ve zatü'l-cenb-i mugalid tesmiye olunur." (Vesim Abbas, Düsturü'l-Vesim Fi'l-Tıbbi'i Cedidi ve 'l Kadim, 1784)

"Ezcümle kudemanın tahsis ettikleri anasar-ı er-baadın birisi nevadır ki iki adet eczam-ı basıtayı müstemildir. Şöyle ki yüz cüz'ü hevanın seksen cüz'ü azot ta'bir ettikleri heva-yı lahayatta yirmi cüz'ü dahi oksijen dedikleri heva-yı müvelüü dülhumuza ile mahluttur." (Hekimbaşı Hayrullah Efendi, Malakat-ı Tıbbiye, 19. yüzyıl)

Yukarıda adı geçen yapıtlar, dil açısından dönemlerinin en sade örnekleridir. Bu yönleri ile Agah Sim Levend'in "Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri" adlı yapıtında da yer almaktadırlar.

"Aniiepileptik ilaçların yayılmasının bloke edilmesinde rol oynayan nöronal etkileri arasında ekstasyon eşigini yükseltmeleri, refrakter periodunu uzatmaları, prensinaptik ve postsinaptik inhibisyonu potansiyelize etmeleri sayılabilir. Ayrıca nörofizyolojide spontan repertitif deşarjlarına eşlik eden bir durum olarak bilinen posttetanik ve potansiyalizasyon olayını inhibe ederler; bu olay üzerine inhibitör etkileri ile deşarj yayılmasını önlemeleri arasında irtibat bulunabilir." (Rasyonel Tedavi Yönünden Tıbbi Famakoloji, Cilt 1, Garanti Basımevi, Ankara, 1968)

"Kotinü nocturmal enürezise dispoze po-pulasyonun antesedanın da marital partnerlerin herediter conduct patolojilerini intravenöz push edilen droglar endükler. Fenomenin morbiditesi itemler korrelasyonu eksresyonundadır. Maladjusment out-patientin minimal terminasyonudur.

Trimestrede travay kontrendikedir. Kooperasyon inpatientin kariyeristik kohezyonudur. Organik risk faktörünü retrospektif spilit eder.

Otorün rejeksiyonu izolasyondur. Somatizasyon superimpoze subb gruplarda selfestem'in multtidisipliner korrelasyonudur." (Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesinde 1,4 Kasım 1990 günleri arasında yapılan XXVI. Uluslararası Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresinde, Türk bilim adamları tarafından sunulan bazı bildiriler.)

Yabancı dillerde bilim ve teknikbilimle uğraşmak Türk tarihinin her evresinde görülen bir durumdur. Geçmişte yaşanan bu durumun Türk toplumuna ne kazandırdığı ortadadır. Ama günümüzde bu sefer Batı kültürü ve Batı dillerinin etkisi ile yeniden hortlayan bu zihniyetin, topluma ne getirip toplumdaki neler götürebileceğini iyi düşünmek gerekir.

ÜNİVERSİTE EĞİTİMİNDE ANADİLİ KULLANILMALIDIR

Dilin politikalar ve partiler üstü bir sosyal kurum olduğu gerçeği önemsenmediği için; Cumhuriyet döneminde uyandırılan anadili bilinci 1960'lardan sonra izlenen politikalar sonucu yavaş yavaş yok olmaya başlamıştır. Özellikle 1980'lerden sonra ülkemizde dil çalışmaları yapıldığı pek söylenemez. Son 20 yıldır Batı dillerinin terim ve sözcükleri dilimize akın akın girmekte, bilim dili yoluyla gelen bu sözcük ve onların kuralları konuşma diline de inmektedir. Ancak Hindistan, Pakistan ve bazı Afrika ülkelerinde görülen yabancı dile dayalı eğitim, giderek tüm okullarda, üniversitelerde ve mühendislik eğitiminde yaygınlaşmaktadır. Bu sakat ve onur kırıcı durumu benimsemek için mantıksal ve yasal hiç bir gerekçe yoktur. Yani Türkiye'de Türk okullarında ve Türk üniversitelerinde Türk öğretmenlerin ve Türk bilim adamlarının Türk öğrencilerle tüm derslerini İngilizce yapması ya da Türkiye'de Türk firmalarının Türk gazetelerine İngilizce iş ilanı vererek Türk mühendis aramaları gülünç ve onur kırıcı bir durum değil de nedir?

Mühendislik eğitiminde, bilim ve teknikbilim üretmede yabancı dil eğitimi bir amaç değil, bir araç olmalıdır. Ne yazık ki ülkemizde tersine algılanan bu durum sonucu sınavlardan geçen en seçkin öğrenciler ilkokuldan başlayarak yabancı bir dilde eğitilmekte ve üniversitelerde de bu uygulama yaygınlaşarak sürmektedir. Üniversite eğitimi sürecinde her bireye bir hatta birden çok yabancı dil öğretilmelidir. Ama anadilinde eğitilen, birden çok dili de bilimsel iletişimde kullanacak düzeyde bilen mühendisler yetiştirmek amaç olmalıdır. Mühendislik eğitimi gören öğrencilerin, yabancı dillerdeki bilimsel gelişmeleri izleyebilmeleri, yabancı ülkelerle bilimsel iletişim kurabilmeleri için üniversite eğitiminin tümünü yabancı bir dilde yapmaları gerekmez. Ama ülkemizde, özellikle üniversitelerde yabancı bir dilde eğitilip yabancı bir dilde yoğrularak kendi ülkesinde kendi halkından kopuk bir okumuşlar sınıfı yaratmakta sakınca görülmemektedir. Bilim ve teknik konularını kültür bütününden ayrı düşünmek bilime ters düşer. Bu konularda öğretilen İngilizce'ye kaydırırken, Türkçe'nin gelecekte devlet dili olarak tehlikeye düşebileceğini, Türk toplumunu öbürlerinden ayıran kültürel özelliklerini, giderek siyasal bağımsızlığın da korumada tehlikelerle karşılaşabileceğini hesaba katmak gerekir.

Çok sayıda dili öğrenmek olan akıllı hatta günümüzde bir makina mühendisi için İngilizce'nin yanı sıra Almanca belki Japonca da çok gerekli. Çünkü o kültürle iletişim kurmak, onların ürettiği teknikbilimi anlamak ve düşünce sınırlarını genişletmek için bu şart; ama düşünce kurmak için de anadili şart. Çünkü bireyi düşünceden düşünceye götüren, üretken yapan, içinden konuşuran, içinden düşündüren öbür diller değil, anadili. Japonları da bugünkü teknolojilerine ulaştıran kuşkusuz Japonca. Demek ki anadili ile bilim ve teknikbilim üretilebiliyor.

Ülkemizde, bilim ve eğitim çevrelerinde çok yaygın olan, "Türkçe bilim dili olamaz, bilim ve teknikbilim üretmek için yeterli bir dil değildir" yargısı yerini, "bilim ve teknikbilim dili olarak anadilini geliştirip zenginleştirmek, Türkçe'yi bu yolda işlemek gerekir" yargısına bırakmalıdır. Çağdaşlaşma eğitim ve öğretimden geçiyorsa, bu işin üstesinden gelmenin tek yolu bireyleri anadilinde eğitmektir.

Türkçe'nin bilim dili olarak tüm bilim dallarında yerini almasında, dil açısından bir sorun yoktur. Türkçe bugün temel sözlükleri yapılmış, biçim bilgisi yeterince incelenmiş, sözcük yapım ekleri iyice işlerlik kazanmış, işlenirse, söz dağarcığı büyük uygarlıkların dilleri ile karşılaştırılabilir bir dildir. Özellikle sözcük yapım eklerinin sayısı hiçbir dilde görülmecek kadar çoktur ve üretmeye son derece elverişli bir dildir. Türkçe'de 36 çekim, 103 yapım eki vardır. Burada Sayın Aydın Köksal'ın şu saptamasına değinmek yerinde olur:

"Türkçe kök ve ek biçimlerinin bilgisayar belleğine yüklendiği bir çalışmada toplam 253 ek tanımladığı, bunların 786 değişik başka biçimlerinin bulunduğunu saptamış bulunuyoruz." Gerçekten de Türkçe'deki yapım ekleri çok farklı anlam ve işlevde sözcükler türetebilirler: fizikçi, kimyacı, politikacı; dümenci, makasçı; şarapçı, akşamcı, uykucu; yocu, aracı... zeytinlik, benzinlik; hediyelek, tohumluk; gecelik, sabahlık; tonluk, litrelik... Günümüzde dilin yapısı ile ilgili akla gelebilecek tek sorun, sıfat ve eylemlerde olumsuzluk bildiren "önek"lerin olmayışındır; anormal, ladini, antifiriz, otoriter, otorite... gibi. Bu bir engel olarak görülse de istenirse ve çaba harcanırsa, olumsuzluk bildiren önek almış kavramlar da kolaylıkla Türkçeleştirilebilir: dindışı, donmaönler, söz dinletir, yetke... gibi. Şu anda gündemde olan birleşik sözcüklerin yazımı ile ilgili sorun ve yazım kargaşası ülkemizdeki dil konusundaki yetke boşluğundan kaynaklanmaktadır. Atatürk'ün kurduğu TDK tarafından 1980'den önce yapılan dil çalışmaları sonucu 100'e yakın terim sözlüğü yayımlanmış, aşağı yukarı 100.000 civarında terim açıklamalı olarak çalışılmıştır. Türetilen pek çok terim bugün bilim dallarında kullanılmaktadır. Zooloji, Botanik, Sinema, Masatopu, Mantık, Matematik, Fizik, Kimya... terimleri bunlardan bazılarıdır. Demek ki bu işi başarmak mümkün oluyor.

Hiçbir dil, zengin bir dil olarak doğmamıştır; tüm diller ancak zamanla işlenip geliştirilerek bilim ve sanat dili

haline getirilebilirler. Toplamların gereksinimi ve teknikbilimdeki gelişmeler de bunu zorunlu kılar. Bilim diline sahip olabilmek gereğini duyan her ulus, yeni sözcükler türetme işini başarma yeteneğini kazanmalıdır. Çünkü sürekli olarak yeni kavramlara, terimlere gereksinim duyulur. İşte bu bilinci taşıyan, Türkçe'yi bilim ve eğitim dili olarak kullanmanın gereğine inanan ve bu yolda yoğun çalışmalar yapan bilim adamları hemen hemen hiçbir bilim dalında eksik değildir. Kullandığı kavramları Türk düşünce sistemi içinde yeniden yaratan dil işçisi bilim adamlarının sayısı küçümsenemeyecek kadar çoktur. İTÜ tarihinin her evresinde ve her Fakültesinde bu sorumluluğun bilincinde olan, bilim adamlarının yaptıkları dil çalışmaları sonucu binlerce terim Türkçeleştirilmiş ve dilimize kazandırılmıştır. İTÜ'de bu yolda çalışmalar yapan bilim adamları arasında işbirliği ve eşgüdümü sağlamak amacıyla "İTÜ Terim Çalışmaları Yürütme Komisyonu" kurulmuştur. Komisyonun amacı: İTÜ'de Türkçesi üretilmiş ve kullanılmakta olan terimleri saptamak, dilimize her gün girmekte olan çok sayıda terime karşılık üretip bunların ülke çapında kullanılmasını ve yaygınlık kazanmasını sağlamaktır.

Sovyetler Birliği'nde yaşanan şaşırtıcı değişme Türkiye Türkçesinin dışında da bilim ve teknikbilim dili olan çeşitli Türk lehçelerinin varlığını gözler önüne sermiştir. Bu ortamda, Türkiye'de bilim ve teknikbilimle uğraşan Türk bilim adamlarına ve tüm kurumlara tarihsel bir görev düşmektedir. Tüm bu Cumhuriyetler arasında bilimsel iletişim kurmak için kullanılacak dil, herhalde İngilizce ya da başka bir yabancı dil olmamalıdır. Ya da bu Cumhuriyetlerden eğitim için ölkemize gelen öğrenciler, üniversitelerimizde İngilizce eğitim görmemelidir. Salt bu nedenle diyebiliriz ki, Türkçe mühendislik eğitiminde ve bilim dili olarak, istenen ve özlenen yerini ve konumunu yapılacak dil çalışmaları ile mutlaka sağlamalıdır.

SONUÇ

Günümüzde Türkiye Türkçesinin konu ile ilgili sorunları şöyle özetlenebilir:

1. Çağın Ruhı:

Her çağın, her kuşağın "şık" diye nitelendirdiği, beğendiği ve uyguladığı birtakım olgular vardır. Çağın, zamanın ruhu ya da toplumsal şıklık diye nitelendirebileceğimiz, bir zamanlar Selçuklularla Osmanlıları da peşinden sürükleyen bu olgu, zaman zaman toplumun tüm sosyal kurumlarını ve değer yargılarını etkileyebilir. Ayrıca günümüzde çeşitli siyasal ve toplumsal çalkantılar ve biraz da bilinçli olarak uygulanan kültür sömürüsü sonucu dil çalışmaları örselenmiş ve engellenmiştir. Bireyleri ne bilim dilindeki, ne de günlük konuşma dilindeki yozlaşma artık rahatsız etmemektedir. Öyle ki, uyuturucuya alişan bağımlılar gibi, insanlarımızın dilinde yabancı dillerin, özellikle İngilizcenin etkisi günden güne çoğalmakta ve dildeki yozlaşma her geçen gün dozunu artırmaktadır. Durum böyle iken, bu gerçekler her ne kadar tüm boyutları ile ortaya konulsa da toplum dil konusunda bilinçlenmedikçe, Dil Devriminde yaşanan coşku yeniden yaratılmadığı; halkın ruhunda ışımayan, halkın bilinçle peşinden gitmediği bir dava olumlu sonucu vermeyecektir.

2. Eğitim İngilizleşmesi:

Çağımızda özellikle İngilizcenin tüm diller üzerindeki etkisi yadsınamaz. Ama özellikle gelişmiş ölkeler, bu etkiyi olabildiğince sınırlı tutmak için sürekli dil çalışmaları yaparken ölkemizde son on yıldır bu konuda ciddi çalışmalar yapıldığı söylenemez. Herhangi bir çalışmanın sözünü etmek bir yana, bir de eğitimin her aşaması giderek İngilizceye kaydırılmaktadır. Ama burada düşündürücü olan bir konu, İngilizce ile aynı dil ailesinden olan Batılı ulusların dillerini İngilizcenin etkisinden korumak için yaptıkları dil çalışmalarıdır. Eğer böyle bir konuda ulusların geleceği ağırsından bir yarar, bir umar söz konusu olmasa, özellikle Fransızlar ve Almanlar böyle bir çaba içine girerler mi?

3. Türkçenin Akademik Ortamda Horlanması:

Günümüzde akademik ortamda yabancı dilde yapılan yayınlar Türkçe yayınlara yeğlenmekte ve önem kazanmaktadır. Öyle ki beş on milyon kişinin konuştuğu Danca ya da Flemenkçe ile yapılan yayınların, salt yabancı dilde olduğu için yüz milyondan fazla kişinin konuştuğu Türkçe yayınlara yeğlenmesini anlamak zordur. Tüm bunların yanı sıra;

4. Anadili bilincinin olmaması

5. Türkçeye güvensizlik

6. Kültürel değerlerin farkında olmama

7. Ölkemizde, dil konusunda yetke (otorite) boşluğu da

(şu anda sayıları yirmiyi aşan birbirinden farklı yazım kılavuzu bulunmaktadır.) sorunların belli başlı olanlarıdır.

Tüm bu sorunlar öncelikle toplumda anadili bilinci uyandırmak, özleştirme çalışmalarına hemen başlamak, özleştirmede bilinçli olmak, eğitimi anadilinde yapmak, akademik ortamda Türkçe yayına özendirmek ve dilimize; bilim adamı, sanatçı, politikacı yoluyla giren, basın yayın organlarıyla topluma yerleşen sözcük ve kuralları denetleyecek ve Türkçeleştirecek yetkin bir kurumun varlığını sağlamakla çözümlenebilir.

Sözlerimi günümüzden yirmi altı yüzyıl önce yaşamış olan Çin düşünürü Konfüçyüs'ün tümceleri ile bitirmek istiyorum. Konfüçyüs'e, "bir ülkeyi yönetmeye çağırıldınız yapacağınız ilk iş ne olurdu" diye sorduklarında şu

yanıtı vermiştir. "Hiç kuşkusuz işe, önce dili gözden geçirmekle başladım. Dil kusurlu olursa, sözcükler düşünceyi iyi anlatamaz. Düşünce iyi anlatılmazsa, yapılması gereken şeyler doğru yapılamaz. Ödevler gereği gibi yapılmazsa, töre ve kültür bozulur. Töre ve kültür bozulursa, adalet yanlış yola sapar. Adalet yoldan çıkarsa, şaşkınlık içine düşen halk, ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez. İşte bunun içindir ki, bir toplum için hiç bir şey dil kadar önemli değildir."

Gerçekten de bir toplum siyasal, ekonomik çeşitli sorunlarını zaman içinde şöyle ya da böyle çözümlenebilir, bir çıkış yolu bulabilir; teknolojik gelişmesini tamamlayıp çağı yakalayabilir. Ama eğitim ve dil gibi çok önemli sosyal kurumlarında bir bozulma, bir yozlaşma söz konusu olursa, bu ne yazık ki güç sezilir ve geri dönüşü olanaksızdır. Tıpkı insan bedenini sinsi sinsi saran kanser hücrelerinin ölümcül bir hastalık olarak ortaya çıkması gibi. Unutmamak gerekir ki, uluslararası onurumuz ve şu andaki tarihsel konumumuz bir yerde dilimize verdiğimiz öneme de bağlıdır; çünkü dil kültürümüzün aynasıdır.

KAYNAKLAR

1. Aksan, Doğan. Her Yönüyle Dil, Ankara: TDK Yayınları, 1980
 2. Kaplan, Mehmet. Kültür ve Dil, İstanbul : Dergah Yayınları, 1983
 3. Karan, Doğan. "Şaka" Çağdaş Türk Dili Dergisi, Sayı: 49 (Mart 1992)
 4. Koksall, Aydın. Dil ile Ekin, Ankara: TDK Yayınları, 1980
 5. Koksall, Aydın. "Bilim Dili Türkçe" Bilim Dili Türkçe Yazın Dili Türkçe, Dil Derneği Yayınları, Ankara, 1989
 6. Sankur, Bülent. "Bilim Dili Olarak Türkçe ve Terimler" Bilim Dili Olarak Türkçe Yazın Dili Olarak Türkçe, Dil Derneği Yayınları, Ankara, 1989
 7. Sayılı, Aydın. Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe, Ankara : TTK Yayınları, 1978
- * Bu Makale II. Ulusal Makina Mühendisliği ve Eğitimi Sempozyumu Rapor ve Bildiriler Kitabı'ndan (Nisan 1993, İstanbul) Alınmıştır.